

Βουστροφρηδόν

ΤΟΥ Πέτρου Τατσόπουλου

petrostatsopoulos@hotmail.com

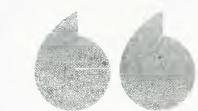
Ο θάνατος του κιμπάρη

«Κατέχετε από φέισμποκ, τούιτερ και τα ρέστα;» «Παιχνιδάκια μου φαίνονται για χασομέρηδες. Του κάκου προσπαθεί η κόρη μου να μου αλλάξει γνώμη...» «Απ' τη μεριά σας δεν έχετε δίκιο. Πρόκειται – αλίμονο – για δισεκατομμύρια χασομέρηδες. Ξέρετε πόσο χρόνο περνάει καθημερινά στα σόσιαλ μίντια; Δύο ώρες και είκοσι δύο λεπτά κατά μέσο όρο. Εξόν από το να καυλαντίζουν και να ναρκισσεύονται, εκφράζουν νύχτα μέρα γνώμη για τα πάντα. Διαμορφώνουν τάσεις, μόδες, μέχρι κυβερνήσεις ανεβοκατεβάζουν. Έχετε ακούσει τη λέξη "ινφλουένστερ";» «Όχι». «Εκείνο που απολαμβάνουν περισσότερο τα διαδικτυωμένα πλήθη είναι να βάζουν κάποιο στόχο και να τον λιντάρουν. Επειδή κάτι είπε, κάτι έκανε, που πρόσβαλε τα ήθη τους». «Εγώ τι είπα; Τι έκανα;»

Χ.Α. Χωμενίδης Ο ΤΖΙΜΗΣ ΣΤΗΝ ΚΥΨΕΛΗ (Πατάκης, 2021)

Η Φωκίωτος Νέγρη στην Κυψέλη, όπου διαδραματίζεται το τελευταίο βιβλίο του Χρήστου Χωμενίδη

Ο κιμπάρης ήταν εκείνος ο αρχοντάνθρωπος – τόσο στο παρουσιαστικό, όσο και (κυρίως) στην ιδιοσυγκρασία – που συμπεριφερόταν ως πλούσιος, ακόμη και όταν ο τραπεζικός του λογαριασμός ήταν τρύπιος. Ήταν large με τους φίλους του (πάντοτε αυτούς πλήρωνε στις κοινές τους εξόδους) και μεγάλθος με τους εχθρούς του: δεν κρατούσε κακίες. Ήταν φιλόδοξος χωρίς εννοχές κι εξίσου ακομπλεξάριστος καλοπερασάκιας στην καθημερινότητά του όποτε είχε λεφτά, αλλά και δεν μιζέριαζε όποτε δεν είχε. Από ηθικής μα και, γενικότερα, από διανοητικής πλευράς ήταν μάλλον επιδερμικός

Πάνε πολλά χρόνια – ίσως και πάνω από σαράντα – από τότε που έπεσαν στα χέρια μου «Οι περιπέτειες του Ντέιβιντ Μπάλφουρ», ένα από τα λιγότερο γνωστά έργα του Ρόμπερτ Λούις Στίβενσον, δημοφιλούς ανά την υψηλή κυρίως από τη «Νήσο των Θησαυρών» και την «Παράξενη υπόθεση του δόκτορος Τζέκιλ και του κυρίου Χάιντ». «Οι περιπέτειες» απαρτίζονται από δύο αυτοτελή έργα, την «Απαγωγή» (1886) και την «Κατρίονα» (1893), έχουν ως κεντρικό ήρωα έναν νεαρό τυχοδιώκτη και διαβάζονται ακόμη και σήμερα με την ίδια απόλαυση που προσφέρουν στην άλλη όχθη του Ατλαντικού τα αντίστοιχα κατορθώματα του Τομ Σόγερ και του Χακ Φιν από τη γραφίδα του Μαρκ Τουέιν. Πρώτη φορά συνάντησα εκεί, στις σελίδες του Στίβενσον, έναν ανθρωπότυπο για τον οποίο διατηρούσα έως τότε πλήρη άγνοια: τον απένταρο αριστοκράτη. Η πλοκή των «Περιπετειών» εξυφαιίνεται σχεδόν έναν αιώνα νωρίτερα, τον δέκατο όγδοο, και στρέφεται γύρω από τον ένοπλο αγώνα των σκωτσέζων ορεισβίων (highlanders) εναντίον του άγγλου δυνάστη. Κατά τη διάρκεια αυτού του σκληρού και μακρόχρονο αγώνα πολλοί τοπικοί άρχοντες έχαναν όλη τους την κινητή και ακίνητη περιουσία, λιμοκτονούσαν κυριολεκτικά σε σπιλιές κυνηγιών από τα αγγλικά αποσπαστικά, δίκως εντούτοις να εγκαταλείψουν τους αριστοκρατικούς τους τρόπους και τις αριστοκρατικές τους συνήθειες. Η αρχοντιά τους, εν ολίγοις, δεν είχε να κάνει με το επισφαλές οικονομικό τους status, αλλά με κάτι βαθύτερο που συγγένευε με την άνευ όρων αποδοχή εκ μέρους τους ενός άγραφου μιν, άτεγκτου δε – ψυχαναγκαστικού, θα λέγαμε – κώδικα αξιοπρέπειας.

Στα καθ' ημέρα, πιο κοντά σε αυτόν τον ανθρωπότυπο στεκόταν ο κιμπάρης. Διόλου τυχαία η συγκεκριμένη λέξη σπανίως χρησιμοποιείται σήμερα: όταν αποσπώνται κάποιοι ανθρωπότυποι από το προσκήνιο, αποσπώνται μοιραία και οι λέξεις που τους περιγράφουν. Ο κιμπάρης ήταν εκείνος ο αρχοντάνθρωπος – τόσο στο παρουσιαστικό, όσο και (κυρίως) στην ιδιοσυγκρασία – που συμπεριφερόταν ως πλούσιος, ακόμη και όταν ο τραπεζικός του λογαριασμός ήταν τρύπιος. Ήταν large με τους φίλους του (πάντοτε αυτούς πλήρωνε στις κοινές τους εξόδους) και μεγάλθος με τους εχθρούς του: δεν κρατούσε κακίες. Ήταν φιλόδοξος χωρίς εννοχές κι εξίσου ακομπλεξάριστος καλοπερασάκιας στην καθημερινότητά του όποτε είχε λεφτά, αλλά και δεν μιζέριαζε όποτε δεν είχε. Από ηθικής μα και, γενικότερα, από διανοητικής πλευράς ήταν μάλλον επιδερμικός.

Τον αποτυπώνει περίφημα ο Χωμενίδης στη μυθιστορηματική persona του Δημήτρη (Τζίμη) Παπαδάκη: «Εσύ, Τζίμη, το διαβάζω στα μάτια σου, δεν είσαι ούτε θύτης ούτε θύμα. Δεν έβλαψες ποτέ συνειδητά κανένα. Και όσους σε έβλαψαν δεν καταδέχτηκες να τους μισήσεις. Στέκεσαι υπεράνα. Αποτελείς χτυπητή παραφωνία. Ασυγκώρητη». Ειδικά στον χώρο του θεάματος, την περίοδο των παχιών αγελάδων (ας πούμε χονδρικά κατά τη δεκαετία του 1990 και κατά το πρώτο ήμισυ της επόμενης), ανθρωπότυπους σαν τον Τζίμη συναντούσαμε πολύ συχνά, ιδίως κάτω από την επαγγελματική λεοντή του κινηματογραφικού ή του θεατρικού μίτζινεσμαν. Πατώντας ταυτόχρονα σε δύο βάρκες – από τη μια στον καλλιτεχνικό κόσμο, από την άλλη στον επιχειρηματικό –, δεν ένιωθαν ευστάθεια σε καμία από τις δύο: με το πρώτο φύσημα του ανέμου μπορούσαν να αναποδογυρίσουν. Ετσι κι έγινε. Μαζί με τις παχιές αγελάδες χάθηκαν κι αυτοί.

Ηδη από την αρχή της συγγραφικής του σταδιοδρομίας – το ότι και τόσο μακρινό 1993 με το «Σοφό παιδί» – ο 55χρονος σήμερα Χρήστος Χωμενίδης απέδειξε την ικανότητά του να διειδικεί και να ανασύρει ψυχοσμούς ηρώων που κινούνται στις παρυφές της σύγχρονης ελληνικής παράνοιας (ακόμη και όταν μεταθέτει την πλοκή των βιβλίων του σε παλαιότερες εποχές, όπως στα «Λόγια φτερά» ή στον «Φοίνικα», πάλι τη δική μας εποχή προοιωνίζεται και αφουγκράζεται). «Ο Τζίμης στην Κυψέλη», το δωδέκατο μυθιστόρημα μιας ιδιαίτερα καρπερής παραγωγής, κυκλοφόρησε πριν από έναν μήνα στην αγορά και πλάσασαρίστηκε ως καταγραφών των παθών και των παθημάτων «ενός αναλογικού ανθρώπου σε ένα ψηφιακό σύμπαν». Η αντίστιξη αναλογικού με ψηφιακό προειδοποιεί τον αναγνώστη ότι οι διαθέσεις του δεύτερου έναντι του πρώτου είναι μάλλον κανβαλιστικές – και, για την ακρίβεια, προκρούστειες: ο ψηφιακός κόσμος φέρνει στα μέτρα του ό,τι περισσεύει ή υπολεί-

πεται από τον αναλογικό. «Δεν σας απασχολούν εσάς οι αληθινί άνθρωποι», κατακεραυνώνει η Κερασίνα, η κόρη του Τζίμη, τους δημοσιογράφους, ευκαριακούς εκπροσώπους του ψηφιακού κόσμου που έχουν στοχοποιήσει τον πατέρα της ως «δολοφόνο ονείρων» και ως «ηθικό αυτουγό» στην αυτοκτονία ενός διαταραγμένου περιθωριακού: «καρικατούρες φτιάχνετε, καραγκιοζάκια. Με φτηνά μελοδράματα ταΐζετε τον κόσμο, μπαρ και ξεχάσει τα προβλήματά του». Στο σύμπαν των social media δεν υπάρχουν γκριζες περιοχές, πολυτελή θέρετρα για να παραθερίσει ένας παλαιάς κοπής bon viveur σαν τον Τζίμη: εάν δεν είσαι ένα από τα θύματα, είσαι ένας από τους θύτες – πόσω μάλλον όταν το ίδιο το θύμα, από τον τάφο του πια, σε δαχτυλοδείνει.

Εάν υφίσταται μια «σταθερά» στα μυθιστορήματα του Χωμενίδη, είναι αυτή ακριβώς η οξύμωρη στάση του: η συμπονετική «ασπλαχνία» του για τους ήρωές του. Ούτε «καλοί» ούτε «κακοί», έτοιμοι να αναδείξουν τον καλύτερο ή τον χειρότερο εαυτό τους, τα αντανακλαστικά του πληγωμένου θηρίου ή τη μεγαλοψυχία του ούτε οι ίδιοι γνώριζαν ότι διέθεταν. Στο κάτω κάτω δεν είμαστε όλοι παρά εγκλωβισμένοι στην «ανθρώπινη κατάσταση». Πέφτουμε, σπκωνόμαστε, ξαναπέφτουμε – έως την ημέρα που δεν θα καταφέρουμε να ξανασκηθούμε... «Ξυρίζομαι κόντρα», μονολογεί ο Τζίμης, ο τελευταίος κιμπάρης της Κυψέλης, ενόσω οι ψηφιακοί δικαστές του έχουν ήδη εκδώσει την καταδικαστική τους απόφαση και η καταστροφή του έχει κιόλας δρομολογηθεί: «κι αν φυσάει και αν βρέχει, το αγριολούλουδο αντέχει...» σιγοτραγουδά. Κοιτάω τη φάτσα μου στον καθρέφτη. «Το αγριολούλουδο αντέχει!» διορθώνει. Χαμογελάω». Αυτό το μελαγχολικό μειδίαμα μες κληροδοτεί ο Χωμενίδης το κύκνειο όμμα εκείνου που σαλπάρει προς τα εξήντα και βλέπει τον γνώριμο κόσμο του να απομακρύνεται.